

הלכה למעשה

עם רבני רשת בתי ההוראה הארצית 'המאורות'

שאלות שונות

מאת הגאון רבי אורן צדוק שליט"א //
ראש בית ההוראה נור הוראה, ומרבני בית
ההוראה

שאלה: האם יש עניין בליל הושענא רבה
לסיים את ספר דברים לפני חצות לילה, לא
ראיתי איזכור לכך בספר "עריכת שולחן".

תשובה: אכן יש ענין על פי האר"י ז"ל. וטעם
הדבר שאינו מוזכר בעריכת שולחן, היות שמו"ר
זצ"ל התמקד בעיקר בהוראת ההלכה למעשה
ובירור המנהגים, ולא נתן כמעט התייחסות
לעניינים שיש בהנהגות שונות אף כי נעלים הם.

שאלה: א. האם עציצים שבגינה אפשר
להשקות אותם? מדובר שיש להם חור מתחת
ושמשקים אותם זה מטפף. זה פרחי נוי ולא
פירות.

ב. ומה הדין לגבי עצי פרי בגינה, האם מותר
להשקות אותם ע"י מים מהמזגן?

תשובה: א. ההשקיה תיעשה באופן של העמדת
הצמח היינו קיומו בלבד ולא השבחתו.

ב. כנ"ל, על ידי מי מזגן יהיה מותר, ואם גם כך
הניקוז של הצינור מונח כלפי העץ מבלי להטותו
אליו, אזי יהיה מותר להפעיל את המזגן כרגיל
אף שמרווח את העץ במימיו.

עיון הפרשה

השבת היא מקור הברכה

וַיְבָרֶךְ אֱלֹקִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אוֹתוֹ (ב', ג').

דברים מאלפים כתב הגאון רבינו ישי שרעבי זצוק"ל רבה של שכונת מרמורק
ברחובות ומזקני רבני תימן בדור האחרון, בספרו 'מנחת ישי':

בפרשתינו מובא "ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו", ובפזמון "לכה
דודי" שחיבר ר' שלמה אלקבץ ז"ל מזמרים אנו: "לקראת שבת לכו ונלכה כי היא
מקור הברכה". נמצאנו למדים כי השבת הינה מקור השפע והברכה לאדם, ובפיוט
שתיקן האר"י ז"ל לאומרו בליל שבת אנו אומרים: "חדו סגי יתא ועל חדא תרתא
נהורא לה ימטי וברכאן דנפישין" כלומר - אור גדול וברכות רבות זוכים ע"י
השבת. ובזוהר שרגילים לומר לפני הקידוש, אנו אומרים שהיום הזה מעוטר
בשבעים עטרות "ושמא עלאה קדישא אשתלים בכל סטרין ואתנהירו כולחו דרגין
וכלא בחודה דברכאן" וכו' עי"ש.

וכן במאמר "זכור את יום השבת לקדשו" מובא בזוהר: "תאנא כל ברכאן דלעילא
ותתא ביומא שביעאה תליין ותאנא אמאי לא אשתכח מנא ביומא שביעא משום
דההוא יומא מתברכאן מניה כל שיתא יומין עלאין וכל חד וחד יהיב מזוני לתתאי
כל חד ביומוי מההיא ברכה דמתברכאן ביומא שביעאה" עי"ש, ומבואר בזה שכל
ששת הימים מתברכין מיום השבת. וראה במסכת מגילה (כז:) שתלמידיו של ר'
יוחנן בן זכאי שאלוהו במה הארכת ימים, השיב להם על כך ריב"ז בין היתר שלא
ביטל קידוש היום, והוסיף וסיפר: אמא זקנה היתה לי, פעם אחת מכרה כיפה
שבראשה והביאה לי קידוש היום. מסיימת שם הגמרא באומרה: "תנא כשמתה
הניחה לו ג' מאות גרבי יין כשמת הוא הניח לבניו שלשת אלפים גרבי יין". הרי
שזכה לעושר כה מופלג בזכות השבת.

כמו כן מובא במסכת שבת (קט.). המעשה הידוע של יוסף מוקיר שבת, שהחוזים
בכוכבים אמרו לגוי אחד שכל נכסיו יעברו ליוסף מוקיר שבת, הלך אותו גוי ומכר
את כל נכסיו וקנה בהם מרגלית יקרה ושם זאת בכובעו בכיס מיוחד לשמירה.
כשעבר בגשר נשבה הרוח ונפל כובעו ובו המרגלית היקרה למים ובלעו דג אחד.
בערב שבת קנה אותו יוסף מוקיר שבת ומצא בו את המרגלית ונתעשר עושר רב,
פגש אותו ההוא סבא ויש אומרים שזה אליהו הנביא, ואמר לו: "מאן דיזיף
שבתא פרעיה שבתא" - מי ש'מלוה' לשבת, היינו שומר ומכבד את השבת, השבת
'פורעת' לו את החוב, היינו הקב"ה מכבדו ומעשירו.

כמו כן מובא במסכת שבת (קט.). המעשה הידוע של יוסף מוקיר שבת, שהחוזים
בכוכבים אמרו לגוי אחד שכל נכסיו יעברו ליוסף מוקיר שבת, הלך אותו גוי ומכר
את כל נכסיו וקנה בהם מרגלית יקרה ושם זאת בכובעו בכיס מיוחד לשמירה.
כשעבר בגשר נשבה הרוח ונפל כובעו ובו המרגלית היקרה למים ובלעו דג אחד.
בערב שבת קנה אותו יוסף מוקיר שבת ומצא בו את המרגלית ונתעשר עושר רב,
פגש אותו ההוא סבא ויש אומרים שזה אליהו הנביא, ואמר לו: "מאן דיזיף
שבתא פרעיה שבתא" - מי ש'מלוה' לשבת, היינו שומר ומכבד את השבת, השבת
'פורעת' לו את החוב, היינו הקב"ה מכבדו ומעשירו. ושם מובא עוד כי המענג את
השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים.

אמרו חז"ל במדרש רבה (בראשית פרשה יא פסקה א): "ברכת ה' היא תעשיר
(משלי י, כב) - זו השבת". מן השבת מתברכים כל ששת ימי המעשה, ומצוה
להתענג ולשמוח בשבת כדי שיושפע ממנה שפע עונג גם לימות החול. אם נשמור
את השבת כדבעי ונקדש אותה וננהג בכבוד ועונג שבת, אזי נזכה לשפע ברכות
והצלחות בכל מעשי ידינו ולעושר ולכל מילי דמיטב אמן.

עיוני הלכה ומנהג

האם מברכים שהחיינו על אכילת אתרוג תימני?

הגאון רבי יוסף צברי שליט"א / רב ומו"ץ באלעד ומרבני בית ההוראה

שאלה: אתרוג תימני גדול, הנאכל כמות שהוא חי, ונקטף לפני סוכות, האם יכול לברך עליו שהחיינו?

תשובה: הנה הלכה פסוקה היא בשו"ע (או"ח רכ"ה ס"ו) פרי שאינו מתחדש משנה לשנה, אפילו יש ימים רבים שלא אכל ממנו, אינו מברך שהחיינו. ולפי זה כתבו הפוסקים (משנ"ב סקט"ז, שו"ת הלכות קטנות למהר"י חאגיז סי' רל"ג, שער המפקד למהר"א בן שמעון נהר פקוד ר"ה אות ו', שו"ת דברי יהושע ארנברג ח"ב סי' ל"ג) כי אתרוג הדר באילנו משנה לשנה, אין לברך עליו שהחיינו.

אלא שמצאנו שהרב פרי האדמה (ח"א, כ"ו ע"א) כותב, שאע"פ שמתקיים האתרוג כל השנה, מכיון יש זמן קבוע לגידולו, מ"ח תמוז עד תשרי, יש לברך עליו שהחיינו, והסכים עמו הבן איש חי (שנה א' ראה אות י"א), והרב חסד לאלפים (סי' רכ"ה אות י"ז), כף החיים סופר (רכ"ה אות מ"ג), והרב נתיבי עם (רכ"ה שם).

אלא שהקשה על דבריהם הרב בן סניור שליט"א (בספרו נר ציון, ט"ו בשבט עמ' עמ' ע"ה בהערה), שהרי ענינו הרואות כי האתרוגים הגדלים כיום מצויים הם בעץ כל השנה, ואם ירצו יוכלו לאכול אתרוג בכל חודש. וא"כ כיצד כתבו שיש זמן קבוע לגידולו.

ודבר תימה מצאתי בס' ועלה לא יבול (עמ' קכ"ב, הובא בס' ברכת דוד ט"ו בשבט להגר"ד מנדלבוים עמ' רמ"ג), כי על אתרוג לפני סוכות יש לברך שהחיינו, משום שיש זמן קבוע ללקיטתו, דהיינו לפני סוכות. והדברים צ"ע, מנלן דזמן קבוע ללקיטה קובע לשהחיינו.

ונראה לענ"ד כי לא דברו הרב פרי האדמה והרב בן איש חי ודעימיהו אלא לפי מציאות גידול האתרוגים שכנראה היתה מצויה בארצם, שהיה זמן קבוע לגידולם, וממילא לא היה לאתרוג זה גדר של דר באילנו משנה לשנה. אך לפי מציאות גידול האתרוגים בארצנו, בפרט האתרוגים מזן "תימני", אין מקום לדון עליהם מצד ברכת שהחיינו, בפרט אם מגדל העץ מעיד כי האתרוגים מצויים באילנו כל השנה. לפיכך מה שצינו רבים מן המחברים בסתם את דעת האחרונים הנ"ל הסוברים כי יש לברך על אתרוג שהחיינו, ללא חקירה ודרישה במציאות, במחילה אינו נכון. (ויפה עשה הרב נר ציון הנ"ל, שאע"פ שדרכו להימשך אחר הרב בן איש חי, הקשה עליו כנ"ל מן המציאות).

ולאחר חג הסוכות, כבר דנו האחרונים האם מברכים על אתרוג שהחיינו, כיון שברכו עליו כבר בעת קיום המצווה, עיין בשו"ת האלף לך שלמה (סי' צ"ב), ויפה ללב (ח"א, קונט' יושר לבב קצ"ג ע"ג). ובשו"ת כתב סופר (או"ח סי' כ"ג) כתב דברי טעם, דרך אם בעת קיום המצווה וברכת שהחיינו כיון על אכילתו, לא יברך שהחיינו (מיהו יש לדון זאת רק על האתרוג שקיים בו המצווה, ולא על אתרוג אחר). ולפי האמור הדברים אמורים רק לגבי אתרוג שיש זמן קבוע לגידולו, ואינו מצוי כל השנה בעץ.

עוד כתבו האחרונים דאין לברך שהחיינו על אתרוג שאינו נאכל כמות שהוא, אלא רק נרקח במרקחת ואז נאכל, עיין בשו"ת כתב סופר הנ"ל, האלף לך שלמה הנ"ל, ושו"ת הרי בשמים (מהדו"ת סי' י"ב) דס"ל דהוי ברכה לבטלה, וכ"כ הרב ברכת ה' (ח"ד פ"ב אות מ"ב), וקצות השלחן (סי' ס"ג בדי השלחן אות ב').

מסקנא: היוצא מכ"ז דלפי מציאות זמנינו, אין לברך שהחיינו על אתרוג, בין לפני סוכות בין לאחריו, בין נאכל חי בין נאכל במרקחת, מכל הטעמים המבוארים.

(תגובות למאמר זה, ניתן לשלוח למייל: i0548401330@gmail.com המעוניינים לפרסם במדור זה - עיוני ובירורי הלכה ומנהג, יש לפנות אל מערכת הגיליון).

יחידי סגולה ציצים ופרחים במשנת רבותינו

תורה מן השמים

בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים (א', א').

כתב הגאון רבינו יחיא ב"ר משה קאפח זצ"ל בספרו 'אור תורה' לרמז רמז נאה בתיבת בראשית, הרומזת על קבלת התורה מסיני, ואלו הם דבריו ככתבם וכלשונם: בראשית נוטריקון: בראשונה ראה אלוהים שיקבלו ישראל תורה, בראשית בראשית רבוא אנשים, אלה"ם- אמר להם ה' יתברך מסיני, א"ת השמי"ם- אנכי תחילה הגיבור שהוצאתיך מתחת ידי מצרים. וא"ת- והנחלתי אתכם תורה. האר"ץ- הגנוזה אלפים רצופים.

★

רמז למצות המילה

בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים (א', א').

הגאון רבינו יחיא בדיחי זצ"ל בספרו 'חן טוב' על התורה, מצא רמז בפסוק זה למצות המילה, שהרי ידוע שישראל נקראים "ראשית", והתורה נקראת ראשית. ולכן כאשר האדם נולד, חייב הוא לקיים את מצות המילה שהיא ראשית התרומה מגופו, וזה המצוה הראשונה המקשרת בין שמו שנקרא ראשית למצוות התורה שעל פיהם חי שג"כ נקראות ראשית. וא"כ נמצינו למדים כי המילה, היא ה"ראשית" והמצוה הראשונה שהאדם מקיים בימי חייו, ולכן נרמזה מצוה זו בתחילת התורה.

ועוד הוסיף הרב לבאר, אופן נוסף המקשר את תיבת בראשית למצות המילה, דהנה מצינו כי מצות התרומה נקראת ג"כ בשם: "ראשית", שנא' "ראשית דגנך". ולפי האמור, מובן שענין זה של התרומה שייך גם למצות המילה, שהאדם תורם ומקריב מגופו למצות ה', וכאשר האדם מכניס את בנו למילה, נחשב הוא כאילו הקריב הוא קרבן לה'. ולפי"ז מובן מדוע שייכא בו הלשון "קרבן ראשית", שהקריב ותרום מבנו למצות המילה, הרי קשר נוסף בין מצות המילה לתיבת בראשית.

(עפ"י שולחן מלכים - על פרשיות השבוע במשנת רבותינו)

רשת בתי ההוראה
המאורות
לחידושי קודש תימן
בשיתוף מרכז יד בני ישראל

מוקד ההלכה הארצי

שעל ידי רשת בתי ההוראה
חייגו בכל עת: *8416
ישראל - 03-30-88-88-5
ארה"ב - 151-8613-0185

ניתן לשלוח שאלות במייל, ולקבלת העלון מדי שבוע
בדוא"ל - שלחו ל:
sm08830222@gmail.com | או באמצעות
kav.meorot.net אתר המאורות

לתרומות והקדשות לזיכוי הרבים
בארץ ובעולם - חייגו: 08-9302-302

